

Makale Bilgisi: Ortaokul Öğrencilerinin Edebi Eser Kahramanlarını Rol Model Alma Eğilimlerinin Öz Şefkat ve Sosyal Sorumluluk Üzerine Etkisi. DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt12:, Sayı:2, ss. 510-529.	Article Info: The Effect of Secondary School Students' Tendency to Take Literary Work Heroes as Role Models on Self-Compassion and Social Responsibility. DEU Journal of Humanities, Volume:12, Issue:2, pp. 510-529.
Kategori: Araştırma Makalesi	Category: Research Article
DOI: 10.69878/deuefad.1590726	DOI: 10.69878/deuefad.1590726
Gönderildiği Tarih:	Date Submitted:
Kabul Edildiği Tarih:	Date Accepted:

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN EDEBİ ESER KAHRAMANLARINI ROL MODEL ALMA EĞİLİMLERİNİN ÖZ ŞEFKAT VE SOSYAL SORUMLULUK ÜZERİNE ETKİSİ***

Büşra Nur Musuloğlu *, Esin Sezgin **

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimleri ile öz şefkat, sosyal sorumluluk ve çeşitli demografik faktörler arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma, İstanbul'un Pendik ilçesindeki 380 öğrenciyle ilişkisel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Örneklem sürecinde uygun/kazara örneklem ve basit rastgele örneklem yöntemleri kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Edebî Eserlerdeki Kahramanları Rol-Model Alma Ölçeği”, “Öz-Şefkat Ölçeği-Kısa Formu” ve “Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Sosyal Sorumluluk Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimi, öz-şefkat ve sosyal sorumluluk seviyeleri ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Regresyon analizi sonuçlarına göre, rol model alma eğilimi öz şefkat seviyesinin %3,3'ünü, sosyal sorumluluk seviyesinin ise %20,5'ini anlamlı olarak açıklamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk edebiyatı, Öz-şefkat, Rol model, Sosyal sorumluluk

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, bmusuloglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8173-8282.

** Doç.Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, esezgin@aku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9772-9855

*** İlgili makale yayınlanmamış yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

**THE EFFECT OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS'
TENDENCY TO TAKE LITERARY WORK HEROES AS
ROLE MODELS ON SELF-COMPASSION AND SOCIAL
RESPONSIBILITY ABSTRACT**

The purpose of this study is to examine the relationship between middle school students' tendency to take literary heroes as role models and self-compassion, social responsibility and various demographic factors. The study was conducted with 380 students in Pendik district using the relational survey model. Convenient/accidental sampling and simple random sampling methods were used in the sampling process. "Personal Information Form", 'Scale of Role-Modeling Heroes in Literary Works', 'Self-Compassion Scale-Short Form' and 'Social Responsibility Scale for Secondary School Students' were used as data collection tools. Pearson correlation analysis and multiple regression analysis were applied to analyze the data. As a result of the study, the tendency to take literary heroes as role models shows a significant positive relationship with self-compassion and social responsibility levels. According to the regression analysis results, the tendency to take literary heroes as role models significantly explains 3.3% of the level of self-compassion and 20.5% of the level of social responsibility.

Keywords: Children's literature, Self-compassion, Role model, Social responsibility

1. GİRİŞ

Edebiyat, bireyin duygu ve düşünce dünyasını besleyen ve zenginleştiren güçlü bir sanattır. Edebiyatın ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkileri birçok çalışma ile desteklenmiştir (Hastaoğlu ve Çelik, 2023; Mcardle ve Byrt, 2001). Ancak, Türkiye’de kitap okuma oranı %4,5 gibi düşük seviyelerde kalmaktadır (Remzi vd. 2010). Ergenlerin okuma alışkanlıklarını geliştirmeleri için okuma tutumlarının belirlenmesi önemlidir (Yıldız ve Keskin, 2016). Çocuk edebiyatı, hikâye, roman, masal, efsane gibi türlerde olayları ve kahramanları ele alır. Bu tür eserler, çocukların ilgisini çektiği için okuma tutumlarını olumlu etkiler (Erol ve Kaya, 2022; Kaya ve Aydın, 2023). Edebi eserler, çocukların dünyayı tanımasını sağlar ve gelişimlerine katkıda bulunur (Aytan vd. 2016). Edebiyat, karakter eğitimi ve çeşitli gelişim alanlarında güçlü bir araçtır (Muassomah vd. 2020). Kahramanlar, genellikle iyi ve erdemli özelliklerin temsilcileridir (Polat, 2012). Okuyucular, kahramanlarla özdeşim kurarak karakterlerin yaşadığı olayları deneyimleyebilir. Edebi eserlerde kahramanlar, olay, zaman ve mekân unsurlarıyla birlikte kurgu içinde önemli bir rol oynar (Erol ve Kaya, 2022). Kahramanlar, belirli kişilik özelliklerini sergileyerek okuyucuya ilham verir ve bu yüzden edebi eserlerin etkisi büyük ölçüde kahramanlara bağlıdır (Aytan vd. 2016). Çocukların karakterlerle özdeşim kurarken, karakterlerin onların gelişim özelliklerine uygun olması önemlidir (Ceran, 2015).

Kahramanların ve karakterlerin çocukların gelişim süreçleri üzerindeki etkisi, bireylerin rol model alma süreçleriyle yakından ilişkilidir. Rol model, bireylerin örnek aldığı ve taklit ettiği kişilerdir (Karaca, 2020). Rol modeller, bireylerin kariyer, öğrenme ve motivasyon süreçlerinde önemli rehberlerdir (Kaya ve Aydın, 2023). Kişilik gelişiminde rol modeller, toplumsal takdir ve ilham sağlayabilir. Bandura'ya göre, rol model alma, dikkat, hatırlama, taklit etme ve motivasyon aşamalarını içerir (Kaya ve Algur, 2022; Küçükbiş, 2016). Rol model alma, çocukların davranışlarını şekillendiren ve yeni beceriler kazandıran bir öğrenme biçimidir (Ceran, 2015). Çocukluk döneminde, rol modeller aile üyelerinden arkadaşlara ve medya figürlerine kadar geniş bir yelpazeye yayılabilir (Karaca, 2020). Akran grupları, bu dönemde rol model olarak aileden daha fazla etkili olabilir (Erol ve Kaya, 2022). Edebi eserlerdeki karakterler, okuyucular üzerinde güçlü bir rol model etkisi yapar (Kaya ve Aydın, 2023). Çocuklar, edebi karakterlerle özdeşim kurarak onları rol model alabilirler (Elkatmış ve Kayman, 2023). Bu karakterler, çocukların etik ve sosyal değerleri benimsemelerine ve daha iyi seçimler yapmalarına yardımcı olabilir (Erol ve Kaya, 2022).

Çocukların edebi karakterlerle özdeşim kurarak etik ve sosyal değerleri benimsemeleri, aynı zamanda duygusal gelişimleriyle de yakından ilişkilidir. İngilizce “self-compassion” olarak bilinen kavram, Türkçeye “öz-duyarlılık, öz-anlayış ve öz-şefkat” olarak geçmiştir. Yaygın olarak “öz-şefkat” terimi tercih edilmektedir. Öz şefkat, bireyin kendine nazik davranması ve kendi olumsuz yönlerini ele alırken hassas bir tutum sergilemesiyle ilgilidir. Bu kavram, başarısızlık veya yetersizlik durumlarında bile kendimizle nazik ve açık görüşlü bir ilişki kurmayı ifade eder (Neff, 2011; Yıldırım ve Sarı, 2018). Öz şefkatin gelişimi erken çocukluk döneminde başlar. Çocukların karşılaştıkları zorlu yaşam koşullarında bakım veren kişilerin tepkileri önemlidir. Erken dönemde bakım veren kişi tarafından şefkatli yaklaşılmayan çocuklar, kendilerine karşı şefkatli davranmayı öğrenemezler (Uyanık ve Çevik, 2020). Öz şefkat düzeyi yüksek ailelerde yetişen çocuklar, öz şefkat düzeyi düşük ailelerde yetişenlerden daha yüksek öz şefkat gösterirler. Ergenlik dönemi, öz şefkatin en düşük olduğu dönemdir ve bu dönemde öz şefkati artıracak çalışmalar yapılması önemlidir (Neff, 2003).

Öz şefkat, zorlu yaşantılarla baş etme yetisini artıran bir faktördür. Bireylerin kendileriyle barışık olmaları ve kendilerine şefkat göstermeleri önemlidir. Öz şefkat, başkalarına şefkat gösterebilmenin temeli olup, düşük öz şefkat, ruhsal problemlere ve düşük yaşam doyumuna yol açabilir (Neff vd. 2007; Yıldırım ve Sarı, 2018). Öz şefkat düzeyi yüksek bireyler, daha az depresyon, kaygı ve daha yüksek yaşam doyumunu gösterirler. Öz şefkat, yaygın kanının aksine pasifliği değil duygusal güvenliği ve eyleme geçme gücünü artırır (Aktaş ve Şahin, 2018; Yıldırım ve Sarı, 2018).

Öz şefkatin kişisel gelişim üzerindeki etkileri, bireylerin sorumluluk alma süreçlerinde de önemli bir rol oynar. Sorumluluk, bireyin yaş, cinsiyet

ve gelişim düzeyine uygun olarak kendi ve başkaları adına görevlerini yerine getirmesi yükümlülüğüdür (Karaca, 2019). Başka bir tanımlamayla, sorumluluk kişinin seçimleri yapıp sonuçlarını üstlenmesidir (Özkan vd. 2015). Sorumluluk sahibi bireyler kendilerine ve başkalarına saygılıdır, işlerini kendi başlarına yürütür ve kişisel değerlerinin bilincindedirler (Özkan vd. 2015). Sorumluluk, genellikle değerler eğitimi, hukuki, politik, etik ve cezai alanlarda ele alınır ve iki temel kategoride incelenir: bireysel ve sosyal sorumluluklar (Coşkun vd. 2023). Bireysel sorumluluk, kişinin kendi ihtiyaçları ve toplum için gereken davranışları yerine getirmesidir. Sosyal sorumluluk, toplumsal çıkarları gözetererek hareket etmeyi ifade eder. Bireysel sosyal sorumluluk ise, kişisel eylemlerin toplum üzerindeki etkisinin farkında olarak hareket etmeyi kapsar (Karaca, 2019).

Sosyal sorumluluk, toplumu daha iyi bir yer hâline getirmek ve refah seviyesini artırmak amacıyla gönüllü olarak yapılan eylemleri içerir (MacBeth ve Gumley, 2012). Sosyal sorumluluk, toplumda farkındalık geliştirme ve başkalarına yardım etme anlayışıdır (Yılmaz, 2023). Sosyal sorumluluğun nitelikleri arasında kapsamının genişliği, göreceliliği ve yaptırımları bulunur (Ercan, 2009). Sosyal sorumluluk duygusu erken yaşlarda gelişir ve aileler ile okullar bu gelişimi destekler. Sosyal sorumluluk eğitimi, çocuklara bilgi ve beceri kazandırarak toplumsal sorunların farkına varmaları sağlanır (Coşkun ve ark. 2023; Koç, 2020). Sosyal sorumluluk düzeyinin artması, entelektüel yeterlilik, empati, öz kontrol, akademik başarı ve ahlaki olgunluk ile ilişkilidir (Cecchini ve ark., 2007; Trainer, 2005). Sosyal sorumluluk düzeyi yaş, cinsiyet ve gelir durumundan etkilenebilir, bazı çalışmalar bu değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur (Karaca, 2019; Taylı, 2014; Yılmaz, 2023).

Rol model alma, sosyal sorumluluk ve öz şefkat kavramlarının bir arada ele alınması, bilimsel alanyazında genellikle bağımsız birer araştırma konusu olarak yer almıştır. Ancak bu üç kavramın kesişim noktasında yapılan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu durum, mevcut araştırmaların yalnızca bir ya da iki kavramı ele alarak, bu kavramların birbirleriyle olan etkileşimlerine dair derinlemesine analizler yapmamış olduklarını göstermektedir. Örneğin, sosyal sorumluluk üzerine yapılan çalışmalar genellikle kurumsal düzeyde ve daha çok davranışsal faktörler üzerinden yoğunlaşırken (Yılmaz, 2023), öz şefkat ve rol model alma daha çok bireysel gelişim bağlamında (Kaya ve Aydın, 2023) incelenmiştir. Bu araştırma, söz konusu üç kavramı bir arada ele alarak, hem alanyazındaki bu boşluğa katkı sunmayı amaçlamakta hem de bu kavramlar arasındaki ilişkilerin nasıl bir etki mekanizması oluşturduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu yaklaşım, özellikle sosyal sorumluluk davranışlarının geliştirilmesinde rol model alma ve öz şefkatin nasıl etkileşebileceğini inceleyen uyumlu bir bakış açısı sunmaktadır. Diğer çalışmalardan farklı olarak, bu araştırma, rol model alma, sosyal sorumluluk ve öz şefkat kavramlarının birleşik etkilerinin eğitim ve psikolojik gelişim

alanlarında nasıl bir etkileşim oluşturabileceğine dair yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Böylece, alanyazına katkı sağlamakla birlikte, daha etkili sosyal sorumluluk programları ve eğitim stratejilerinin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulması mümkün olacaktır.

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda, aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Çocukların edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimleri ile cinsiyetleri, yaşları, anne öğrenim düzeyi, anne mesleği, baba öğrenim düzeyi, baba mesleği, kardeş sayısı, algılanan aile gelir düzeyi, algılanan akademik başarı düzeyi, kitap okuma alışkanlığı ve kitap okuma alışkanlığıyla ilişkili sorular arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Çocukların öz şefkat düzeyleri ile cinsiyetleri, yaşları, anne öğrenim düzeyi, anne mesleği, baba öğrenim düzeyi, baba mesleği, kardeş sayısı, algılanan aile gelir düzeyi, algılanan akademik başarı düzeyi, kitap okuma alışkanlığı ve kitap okuma alışkanlığıyla ilişkili sorular arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Çocukların sosyal sorumluluk düzeyleri ile cinsiyetleri, yaşları, anne öğrenim düzeyi, anne mesleği, baba öğrenim düzeyi, baba mesleği, kardeş sayısı, algılanan aile gelir düzeyi, algılanan akademik başarı düzeyi, kitap okuma alışkanlığı ve kitap okuma alışkanlığıyla ilişkili sorular arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Çocukların edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimleri ile öz şefkat düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Çocukların edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimleri ile öz şefkat ve sosyal sorumluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Çocukların edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimlerinin öz şefkat ve sosyal sorumluluk düzeylerine etkisi var mıdır?

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, çocukların edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimleri ile öz şefkat ve sosyal sorumluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılacaktır. Bu model, iki ya da daha fazla değişkenin birlikte değişimini ve bu değişimin derecesini belirleme amacı taşır. İlişkisel tarama modeli sayesinde, iki farklı nicel değişkenin ilişkisi ve var olan ilişkinin etkisi bir korelasyon değeri aracılığıyla ortaya konur (Bekman, 2022).

2.2. Evren/ Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, İstanbul'un Pendik ilçesindeki Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubuna, uygun/kazara ve basit rastgele örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Bu yöntem, zaman, işgücü ve maddi kısıtlamalar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir birimlerden seçilmesiyle uygulanan bir yöntemdir (Büyüköztürk vd. 2008). Çalışmanın örneklem hesaplamasında, G-Power programı kullanılarak yapılan hesaplamada, orta düzeyde bir korelasyon ilişkisi bulmak için gereken minimum örneklem büyüklüğü 84 olarak belirlenmiş ve araştırma toplam 380 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler, İstanbul Pendik'teki devlet okullarında öğrenim gören, tipik gelişim gösteren ve gönüllü katılımcılardır. Katılım için öğrenci ve veli onay belgeleri alınmıştır. Araştırma, atipik gelişim gösteren öğrenciler ve Pendik dışındaki okullarda öğrenim gören öğrencileri kapsamamaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımına göre, 217'si kız, 163'ü erkek öğrencidir. Yaş dağılımı ise şu şekildedir: 17 öğrenci 10 yaşında, 90 öğrenci 11 yaşında, 86 öğrenci 12 yaşında, 103 öğrenci 13 yaşında ve 84 öğrenci ise 14 yaşındadır. Bu araştırmanın çalışma grubu, yalnızca İstanbul'un Pendik ilçesinde öğrenim gören 5-8. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.

Araştırmacı, örnekleme işlemi için okulları basit rastgele örnekleme yöntemi ile belirlemiştir. Basit rastgele örnekleme yöntemi, tüm birimlerin seçilme şansı eşittir. Evrenin çok büyük ve karmaşık olmadığı durumlarda, bu yöntem kolaylıkla uygulanabilir. Bu yöntemin uygulanabilmesi için evrene ait tam bir listeye ihtiyaç duyulur (Kılıç, 2013). Bu çalışmada, Pendik ilçesinde yer alan 49 resmi ortaokul arasından rastgele örnekleme yöntemi ile seçim yapılmıştır. Araştırmacı, Pendik ilçesinde yer alan 4 farklı ortaokula giderek araştırma verilerini toplamıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", "Edebî Eserlerdeki Kahramanları Rol-Model Alma Ölçeği", "Öz-Şefkat Ölçeği-Kısa Formu (ÖŞÖ-KF)" ve "Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Sosyal Sorumluluk Ölçeği" (Deveci ve Eryılmaz, 2019; Erol, 2022; Yıldırım ve Sarı, 2018) kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu"nda, araştırmaya katılan öğrenciler ve ailelerinin özelliklerine dair bilgileri toplamak amacıyla çeşitli sorular yer almaktadır. Bu formda öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, anne ve baba öğrenim düzeyi, anne ve baba mesleği, kardeş sayısı, algılanan aile gelir düzeyi, algılanan akademik başarı düzeyi, kitap okuma alışkanlığı ve bu

alışkanlıklarla ilişkili diğer sorular sorulmuştur. Bu bilgiler, çeşitli değişkenler hakkında detaylı veri toplamak için kullanılmıştır.

2.3.2. Edebî Eserlerdeki Kahramanları Rol-Model Alma Ölçeği

Teymur Erol tarafından 2022 yılında geliştirilen, ortaokul yaş grubunda yer alan öğrencilerinin edebî eserlerdeki kahramanları rol model alma eğilimlerini belirlemeyi amaçlayan bir ölçektir. Ölçek, öğrencilerin karakterleri nasıl algıladıklarını ve onları hangi açılardan rol model olarak benimsediklerini anlamayı hedeflemektedir. Alanda konuyla ilişkili herhangi bir ölçeğe rastlanmamış olması araştırmacıların bu ölçeğin geliştirilmesini bir gereklilik olarak görmesinde önemli bir etken olmuştur. Beşli likert şeklinde tasarlanan ölçek toplam 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçek tek boyutludur ve ölçek sonuçlarına göre yüksek puan öğrencinin yüksek oranda rol model alma durumunu, düşük puan düşük düzeyde rol model alma durumunu belirtmektedir. 13 maddeden oluşan tek faktörlü ölçek yapısı Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,85 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen tek faktörlü model doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak test edilmiş ve doğrulanmıştır. Bu sonuçlara göre ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir (Erol, 2022).

2.3.3. Ergen İçin Öz-Şefkat Ölçeği-Kısa Formu (ÖŞÖ-KF)

Raes, Pommier, Neff ve Van Gucht (2011) tarafından geliştirilen bu ölçek, Musa Yıldırım ve Tuba Sarı tarafından 2018 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Beşli likert şeklinde tasarlanan ölçek toplam 11 maddeden oluşmaktadır ve tek boyutludur. Ölçek, 10-19 yaş grubunun öz-şefkat düzeyini ölçmeyi hedeflemektedir. Ölçek, bireylerin kendilerine karşı nazik, anlayışlı ve sabırlı olup olmadıklarını değerlendirir. Ayrıca, olumsuz duygusal durumlarla karşılaştıklarında kendilerini nasıl eleştirdikleri veya nasıl şefkatli yaklaştıkları ile ilgili farkındalıklarını ölçer. Bu sayede, ergenlerin duygusal iyilik halleri ve kendilerine olan tutumları hakkında bilgi verir. Ölçekten alınan toplam puanlar kişilerin öz-şefkat düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte yer alan 1-4-8-9-10-11. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,75 olarak hesaplanmıştır. Uygulanan test-tekrar test ölçümleri arasında yüksek düzey bir ilişki olduğu görülmüştür ve ölçeğin Türk ergenlerin öz şefkat düzeyini ölçme konusunda geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yıldırım ve Sarı, 2018).

2.3.4. Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Sosyal Sorumluluk Ölçeği

Handan Deveci ve Önder Eryılmaz tarafından 2019 yılında geliştirilen bir ölçektir. Ölçek ortaokul öğrenimine devam eden 5,6,7,8. sınıf öğrencilerine uygulanabilmektedir. Dörtlü likert şeklinde tasarlanan ölçek 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, sosyal sorumluluğun çeşitli boyutlarını ölçmeyi amaçlayan yardımlaşma, çevresel duyarlılık, birlikte hareket etme ve sosyal

duyarlılık alt boyutlarını içermektedir. Bu alt boyutlar, sosyal sorumluluk kavramını anlamak için belirlenen ana başlıkları temsil eder. Yardımlaşma, bireylerin birbirlerine destek olma ve dayanışma eğilimlerini yansıtırken, birlikte hareket etme, ortak amaçlar doğrultusunda toplumsal sorunlara kolektif çözümler üretme yeteneğini ifade eder. Çevresel duyarlılık, bireylerin çevresel sorunlara karşı duyarlılıklarını gösterirken; sosyal duyarlılık ise toplumsal adalet ve insan hakları konusundaki farkındalıklarını ifade eder. Bu dört alt boyut, sosyal sorumluluğun kapsamını genişleterek bireylerin toplumsal bağlamda nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamak için bir çerçeve sunmaktadır. Ölçekte yer alan bu dört alt boyutla birlikte sosyal sorumluluk düzeyini ölçmek hedeflemektedir. Ölçekte yer alan 4. madde ters kodlanmıştır. Ölçeği iç tutarlılık katsayısı 0,832 olarak hesaplanmıştır (Deveci ve Eryılmaz, 2019).

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verilerini toplayabilmek için gerekli ölçek izinleri, etik kurul izni ve Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) araştırma izni alınmıştır. Araştırmanın yapılması planlanan Pendik ilçesinde yer alan 4 okulun müdürleriyle görüşülerek, MEB izni doğrultusunda araştırma hakkında bilgi verilmiş, öğrencilerden ve velilerden gerekli onay belgeleri alınmıştır. Öğrenciler, velilerinden onay aldıktan sonra, belirtilen ölçekleri doldurmuş ve tamamladıkları ölçekleri öğretmenlerine teslim etmiştir. Veri toplama süreci, 5 Mart - 10 Mayıs 2024 tarihleri arasında, dört ortaokulda gerçekleştirilmiş olup, toplamda 380 ölçek toplanmıştır. Veri toplama işlemi yüz yüze ve okul içinde yapılmış, anketler öğrencilere çıktı olarak verilmiştir. Süreçte, bazı öğrenciler ölçeklerini teslim etmeyi unuttuğu için araştırmacı, okullara birden fazla kez gitmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, veri toplama araçları ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiştir ve bu veriler IBM SPSS 29 programı kullanılarak istatistiksel analizleri yapılmıştır. Analizlerde katılımcıların demografik bilgileri frekans tablosu olarak, ölçek bilgileri de tanımlayıcı istatistikler şeklinde belirtilmiştir. Veri analizine başlanmadan önce ölçeklerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Çalışmanın bütün analizlerinde parametrik testler kullanılmıştır. Ölçek puanlarının demografik değişkenler bakımından karşılaştırılması adına t-testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA testi sonucunda anlamlı farklılık bulunduğu durumlarda post hoc analiz olarak Bonferroni, Tukey HSD ve Games-Howell testinden uygun olan test kullanılmıştır. T-testinin etki büyüklüğü olarak Cohen's d, ANOVA testinin etki büyüklüğü olarak kısmi η^2 kullanılmıştır. Ölçek puanlarının birbirleri ile olan ilişkisini saptamak için ise Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Araştırmada bağımsız değişkenler, katılımcıların demografik özellikleri, cinsiyet ve yaş grupları gibi

faktörler iken; bağımlı değişkenler ise edebi eser kahramanlarını rol model alma düzeyleri, öz-şefkat ve sosyal sorumluluk gibi psikolojik özelliklerdir. Ayrıca, değişkenler arasındaki etkileşimleri daha derinlemesine incelemek için basit regresyon analizi yapılmıştır. Bu yöntemler, verilerin analizinde kapsamlı ve güvenilir sonuçlar elde edilmesini sağlamıştır.

3. BULGULAR

Ortaokul öğrencilerinin edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimleri ile öz-şefkat düzeyleri arasındaki ilişkiyi test etmek için, ölçeklerin normal dağılım gösterdiği göz önüne alınarak Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır.

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1. Rol Model Alma	-						
2. Öz Şefkat	0,18*	-					
3. Sosyal Sorumluluk	0,45*	0,29*	-				
4. Yardımlaşma	0,35*	0,24*	0,85*	-			
5. Çevresel Duyarlılık	0,38*	0,21*	0,84*	0,60*	-		
6. Birlikte Hareket	0,38*	0,21*	0,76*	0,55*	0,47*	-	
7. Sosyal Duyarlılık	0,36*	0,28*	0,75*	0,50*	0,51*	0,53*	-

* p < 0,001 İstatistiksel olarak anlamlı

Tablo 1-Ölçek Skorlarının Birbirleri ile Olan Korelasyon Analizi Tablosu

Tablo 1’de rol model alma, öz-şefkat ve sosyal sorumluluk ölçekleri ile sosyal sorumluluk ölçeğinin alt boyutları olan yardımlaşma, çevresel duyarlılık, birlikte hareket ve sosyal duyarlılık arasındaki korelasyon ilişkileri gösterilmektedir. Analiz sonuçlarına göre, rol model alma ile öz-şefkat arasında düşük düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon tespit edilmiştir ($r = 0,18$, $p < 0,001$). Rol model alma ile sosyal sorumluluk arasında ise orta düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon belirlenmiştir ($r = 0,45$, $p < 0,001$). Bunun yanı sıra, rol model alma ile yardımlaşma arasında orta düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon saptanmıştır ($r = 0,35$, $p < 0,001$). Rol model alma ile çevresel duyarlılık arasındaki ilişki incelendiğinde, orta düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyonun gözlemlendiği görülmüştür ($r = 0,38$, $p < 0,001$). Benzer şekilde, rol model alma ile birlikte hareket ($r = 0,38$, $p < 0,001$) ve sosyal duyarlılık ($r = 0,36$, $p < 0,001$) arasında da orta düzeyde ve anlamlı pozitif korelasyonlar tespit edilmiştir.

Öz-şefkat ile sosyal sorumluluk arasında düşük düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon tespit edilmiştir ($r = 0,29$, $p < 0,001$). Benzer şekilde, öz-şefkat ile yardımlaşma arasında da düşük düzeyde ve anlamlı bir pozitif

korelasyon gözlemlenmiştir ($r = 0,24$, $p < 0,001$). Öz-şefkat ile çevresel duyarlılık arasındaki ilişki incelendiğinde, düşük düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyonun belirlendiği görülmüştür ($r = 0,21$, $p < 0,001$). Bununla birlikte, öz-şefkat ile birlikte hareket değişkeni arasında da düşük düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon ortaya konmuştur ($r = 0,21$, $p < 0,001$). Son olarak, öz-şefkat ile sosyal duyarlılık arasında düşük düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon saptanmıştır ($r = 0,28$, $p < 0,001$).

Sosyal sorumluluk ile yardımlaşma arasında güçlü ve anlamlı bir pozitif korelasyon tespit edilmiştir ($r = 0,85$, $p < 0,001$). Benzer şekilde, sosyal sorumluluk ile çevresel duyarlılık arasında da güçlü ve anlamlı bir pozitif korelasyon gözlemlenmiştir ($r = 0,84$, $p < 0,001$). Sosyal sorumluluk ile birlikte hareket arasındaki ilişki incelendiğinde, güçlü ve anlamlı bir pozitif korelasyonun belirlendiği görülmüştür ($r = 0,76$, $p < 0,001$). Ayrıca, sosyal sorumluluk ile sosyal duyarlılık arasında da güçlü ve anlamlı bir pozitif korelasyon bulunmuştur ($r = 0,75$, $p < 0,001$).

Yardımlaşma ile çevresel duyarlılık arasında güçlü ve anlamlı bir pozitif korelasyon tespit edilmiştir ($r = 0,60$, $p < 0,001$). Yardımlaşma ile birlikte hareket arasındaki ilişki incelendiğinde, orta düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyonun belirlendiği görülmüştür ($r = 0,55$, $p < 0,001$). Ayrıca, yardımlaşma ile sosyal duyarlılık arasında da orta düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon saptanmıştır ($r = 0,50$, $p < 0,001$).

Çevresel duyarlılık ile birlikte hareket arasında orta düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon tespit edilmiştir ($r = 0,47$, $p < 0,001$). Ayrıca, çevresel duyarlılık ile sosyal duyarlılık arasında güçlü ve anlamlı bir pozitif korelasyon saptanmıştır ($r = 0,51$, $p < 0,001$). Birlikte hareket ile sosyal duyarlılık arasında güçlü ve anlamlı bir pozitif korelasyon tespit edilmiştir ($r = 0,53$, $p < 0,001$).

Değişken	B	Standart Hata	Beta (β)	t	P
Sabit	2.44	0.18		13.96	
Rol Model Alma Eğilimi	0.16	0.04	0.18	3.60	< .001
$R = 0,182$	$R^2 = 0,033$		$F(1, 378) = 12.99$, $p < 0,001$		

Tablo 2 - Edebi Eser Kahramanlarını Rol Model Alma Eğiliminin Öz Şefkat Düzeyine Etkisine Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Tablo 2’de katılımcıların edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimlerinin öz-şefkat seviyelerini açıklayıp açıklamadığını öğrenmek için uygulanan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları gösterilmiştir. Model, veriye iyi uyum sağlamaktadır, $F(1,378) = 12.99$, $p < 0,001$, $R^2 = 0,033$. Sonuçlar, edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimi seviyesinin öz

şefkat seviyesi ile pozitif ilişki gösterdiğini işaret etmektedir, $\beta = 0,45$, $p < 0,001$. Rol model alma seviyesi arttıkça, öz şefkat seviyesi artmaktadır. Regresyon doğrusunun denklemi ($Y = 2.44 + 0.16 * X$) olup, rol model alma eğilimi 1 puan arttıkça, öz-şefkat seviyesinin 0.16 puan artma eğilimi gösterdiğini ifade etmektedir. Edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimi seviyesi, öz-şefkat seviyesindeki varyasyonun %3,3'ünü anlamlı olarak açıklamaktadır.

Değişken	B	Standart Hata	Beta (β)	t	p
Sabit	1.78	0.12		14.46	
Rol Model Alma Eğilimi	0.30	0.03	0,45	9.89	< .001
$R = .453$	$R^2 = .205$		$F(1, 378) = 97.71, p < .001$		

Tablo 3 - Edebi Eser Kahramanlarını Rol Model Alma Eğiliminin Sosyal Sorumluluk Düzeyine Etkisine Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Tablo 3'te katılımcıların edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimlerinin sosyal sorumluluk seviyelerini açıklayıp açıklamadığını öğrenmek için uygulanan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları yer almaktadır. Model, veriye iyi uyum sağlamaktadır, $F(1,378) = 97.71$, $p < 0,001$, $R^2 = 0,205$. Sonuçlar, edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimi seviyesinin sosyal sorumluluk seviyesi ile pozitif ilişki gösterdiğini işaret etmektedir, $\beta = 0,45$, $p < 0,001$. Rol model alma seviyesi arttıkça, sosyal sorumluluk seviyesi artmaktadır. Regresyon doğrusunun denklemi ($Y = 1.78 + 0.30 * X$) olup, rol model alma eğilimi 1 puan arttıkça, sosyal sorumluluk seviyesinin 0.30 puan artma eğilimi gösterdiğini ifade etmektedir. Edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimi seviyesi, sosyal sorumluluk seviyesindeki varyasyonun %20.5'ini anlamlı olarak açıklamaktadır. Başka bir ifadeyle rol model alma eğiliminin sosyal sorumluluk seviyelerinde önemli bir etkisi olduğun ve bu değişkenlerin arasındaki ilişkinin dikkate değer olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ

Araştırmanın bulguları, ortaokul öğrencilerinin edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimleri ile öz-şefkat düzeyleri arasında zayıf, ancak anlamlı bir pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, edebi kahramanların öğrencilerin öz-şefkat gelişiminde bir dereceye kadar etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak ilişkinin zayıf düzeyde olması, öz-şefkatin yalnızca edebi kahramanlardan değil, farklı çevresel ve bireysel faktörlerden de etkilendiğini işaret etmektedir.

Edebi kahramanların rol model alınması, öğrencilerin olumlu benlik algısı geliştirmelerine ve kendilerine karşı daha nazik bir yaklaşım benimsemelerine katkıda bulunabilir. Bu durum, özellikle empati, dayanışma ve öz bakım gibi değerleri temsil eden karakterlerin, öğrencilerin kendilik algılarını ve öz-

şefkat düzeylerini desteklemesiyle ilişkilendirilebilir. Ancak, alanyazında öz-şefkatin gelişiminde aile desteği, sosyal çevre ve kişisel deneyimler gibi faktörlerin de kritik bir rol oynadığı belirtilmektedir (Xiong vd. 2024). Araştırmamızın sonuçları, konuyla ilgili yapılan Almerico (2014) ve Akay'ın (2018) çalışma bulgularıyla örtüşmektedir. Söz konusu çalışmalar, edebi kahramanların empati ve dayanışma gibi değerlerin geliştirilmesinde etkili olduğunu, ancak bu etkilerin bireylerin öz-şefkat düzeylerinde sınırlı bir rol oynayabileceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, öğrencilerin düzenli okuma alışkanlıkları ve edebi eserlerle daha fazla etkileşimde bulunmalarının, bu etkiyi artırabileceği düşünülmektedir.

Öz-şefkatin ergenlerin psikolojik esenliği üzerindeki rolünü araştıran çalışmalar, öz-şefkatin bireylerin zor durumlarla başa çıkmalarına yardımcı olduğunu ve olumlu bir benlik algısı geliştirdiğini göstermektedir (Shi vd. 2024). Özellikle ergenlerle yapılan araştırmalar, öz-şefkatin depresif belirtileri azaltmada ve genel psikolojik sağlıkta önemli bir etken olduğunu ortaya koymuştur (Egan vd. 2022; Xavier vd. 2016). Bu bulgular, edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimlerinin, öğrencilerin kendilerine daha merhametli yaklaşımlarına ve öz-şefkat düzeylerinin artmasına katkı sağlayabileceğini düşündürmektedir. Ancak araştırmamızda bu ilişkinin zayıf olması, öz-şefkatin gelişimini etkileyen başka faktörlerin de önemli rol oynadığını göstermektedir. Örneğin, aile desteği, sosyal çevre ve kişisel deneyimler, öz-şefkatin gelişiminde kritik bir öneme sahiptir (Xiong vd. 2024). Bu nedenle, edebi kahramanların etkisi sınırlı kalabilir ve bu ilişki zayıf olarak gözlemlenebilir. Benzer çalışmalar, rol model almanın, özellikle de edebi karakterlerin, bireylerin öz şefkat gibi olumlu psikolojik özelliklerini geliştirmede önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Lathren vd. 2021; Wasylyshyn ve Masterpasqua, 2018). Edebi kahramanlar, gençlerin öz şefkat, empati ve duygusal dayanıklılık gibi nitelikler geliştirmelerine yardımcı olabilecek güçlü modeller olarak kabul edilmektedir (Almerico, 2014; Inderawati, 2013; Widyahening ve Wardhani, 2016). Örneğin, yapılan araştırmalar, gençlerin hayranlık duyduğu karakterleri model alarak kendi benlik algılarını güçlendirdiklerini ve bu süreçte öz-şefkat düzeylerini artırdıklarını göstermektedir (Koc ve Buzzelli, 2004). Bir diğer araştırma, çocukların empati, dayanışma ve yardımlaşma gibi değerleri, hayranlık duydukları edebi kahramanlar aracılığıyla içselleştirdiklerini göstermiştir (Akay, 2018a).

Ortaokul öğrencilerinin edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimleri ile sosyal sorumluluk düzeyleri arasında orta düzeyde ve anlamlı bir pozitif korelasyon tespit edilmiştir. Bu bulgu, rol model alma eğilimleri arttıkça sosyal sorumluluk düzeyinin de arttığını göstermektedir. Ayrıca, öz-şefkat ile sosyal sorumluluğun alt boyutlarından sosyal duyarlılık arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunurken, yardımlaşma ile çevreye duyarlılık ve sosyal duyarlılık arasında güçlü korelasyonlar gözlemlenmiştir. Katılımcıların edebi

eser kahramanlarını rol model alma eğilimlerinin sosyal sorumluluk seviyelerini açıklayıp açıklamadığını test etmek için yapılan basit doğrusal regresyon analizi, rol model alma eğiliminin sosyal sorumluluk üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bu ilişki, rol model alma eğiliminin sosyal sorumluluk seviyelerini artırdığına işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle, edebi eser kahramanlarını rol model alma eğilimi ile sosyal sorumluluk düzeyi arasında dikkate değer bir bağ bulunmaktadır. Bu bulgular, öğrencilerin edebi eser kahramanlarını rol model alarak sosyal sorumluluk duygularını geliştirebileceğini ve bu sürecin kahramanların davranışlarının çocuklara rehberlik etmesiyle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Kahramanların empati, dayanışma ve yardımlaşma gibi davranışlarının öğrenciler tarafından örnek alınması, onların toplumsal değerlere bağlılıklarını artırabilir. "Sosyal sorumluluk, bireylerin topluma karşı duyarlılığını ve toplumsal sorunlara çözüm bulma isteğini yansıtan bir değer olarak, edebi kahramanlar aracılığıyla güçlendirilebilir. Edebi eserlerde yer alan kahramanların sergilediği empati, dayanışma ve yardımlaşma gibi davranışlar, genç okuyucular için model oluşturabilir. Bu bağlamda, edebi eserlerin çocukların sosyal sorumluluk gibi değerleri benimsemelerinde güçlü bir araç olduğu ifade edilmektedir (Almerico, 2014; Akay, 2018a). Araştırmalar, edebi kahramanların toplumsal sorunlara duyarlılık ve çevre bilinci gibi konularda öğrenciler üzerinde olumlu etkiler yarattığını ve bu etkilerin empati, iş birliği ve yardımlaşma gibi değerlerin gelişimine katkı sağladığını göstermektedir (Lines, 2001a; Yavuz, 2021). Özellikle, çocukların hikayeler yoluyla bu tür değerleri içselleştirme süreçleri, onların toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirmelerine ve sosyal sorumluluk bilinci kazanmalarına olanak tanır. Örneğin, Akay (2018) tarafından yapılan bir çalışma, edebi eserlerin çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklediğini ve kahramanların bu süreçte yönlendirici bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Yavuz (2021) edebi eserlerin çocuklarda değer edinimi sağlama potansiyeline dikkat çekerek, edebi kahramanların sosyal sorumluluk bilincini artırmada etkili bir model sunduğunu belirtmiştir. Araştırmalar, rol modellerin çocuklar ve gençler üzerindeki etkisini sıklıkla vurgulamaktadır (MacCallum ve Beltman, 2002; Pleiss ve Feldhusen, 1995). Özellikle edebi karakterlerin, öğrencilerin değer sistemlerini ve sosyal davranışlarını şekillendirme gücüne sahip olduğu ortaya konmuştur (Çakmak, 2007). Edebi eser kahramanlarının sosyal sorumluluk gibi sosyal değerlerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığına dair bu bulgular, literatürde de desteklenmektedir (Akay, 2018a; Shi ve ark., 2024; Yavuz, 2021). Sosyal sorumluluk, bireylerin topluma karşı duyarlılığını ve toplumsal sorunlara çözüm bulma isteğini yansıtır (Moir, 2001). Edebi kahramanlar, bu değerleri yansıtan güçlü figürler olarak algılandığında, öğrencilerin bu kahramanların davranışlarını benimsemesi olasıdır (Lines, 2001; Mills ve ark., 2010). Bu durum, bireylerin sosyal sorumluluk düzeylerinin artmasına neden olabilir. Örneğin, gençlerin edebi eserler ve hikayeler aracılığıyla sosyal sorumluluk

ve duyarlılık değerlerini içselleştirdiklerini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Koc ve Buzzelli, 2004; Yates, 2020). Genel olarak, etkili rol modellerin gençlerin olumlu değerler geliştirmesine, sosyal sorumluluk bilincini artırmasına ve empati gibi beceriler kazanmalarına katkıda bulunduğu gösterilmiştir (MacCallum ve Beltman, 2002). Bu bağlamda, eğitim ortamlarında, edebi eserlerin sosyal sorumluluk bilincini geliştirecek şekilde seçilmesi ve işlenmesi önerilebilir. Öğrencilerin, edebi eserler aracılığıyla empati, dayanışma ve toplumsal farkındalık gibi değerleri daha etkin bir şekilde benimsemeleri sağlanabilir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda, okul ve ailelerin öğrencileri düzenli kitap okumaya teşvik edecek programlar ve etkinlikler düzenlemeleri önerilmektedir. Ayrıca, akademik başarıyı teşvik eden ve gönüllülüğü destekleyen programların geliştirilmesi de faydalı olabilir. Yerli edebiyatın sosyal sorumluluk üzerindeki olumlu etkilerini vurgulayan programlar ve etkinliklerin oluşturulması önerilmektedir. Gelecekteki araştırmalarda, farklı yaş gruplarındaki bireylerin edebi eser kahramanlarını rol model alma düzeyleri arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelenmesi önerilebilir. Ayrıca, kitap okuma alışkanlıklarının sosyal sorumluluk gibi diğer psikolojik ve sosyal faktörler üzerindeki etkilerini daha geniş bir örneklem grubunda ele alan çalışmalar yapılabilir.

Araştırmanın bulguları, eğitimciler ve aileler için önemli çıkarımlar sunmaktadır. Özellikle, çocukların öz-şefkat gelişimini desteklemek için edebi eserlerin bilinçli bir şekilde seçilmesi ve tartışılması önerilmektedir. Bununla birlikte, öz şefkatin gelişimini destekleyen diğer faktörlerin (örneğin, sosyal destek, duygusal farkındalık eğitimi) dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır. Gelecekteki çalışmalar, edebi kahramanların öz-şefkat üzerindeki etkisini daha detaylı incelemek ve bu ilişkiyi etkileyen diğer değişkenleri belirlemek amacıyla daha kapsamlı araştırma tasarımları geliştirebilir.

Bu araştırmanın çalışma grubu, yalnızca İstanbul'un Pendik ilçesinde öğrenim gören 5-8. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır. Ayrıca, çocukların edebi eser kahramanlarını rol model alma düzeyleri, öz-şefkat düzeyleri ve sosyal sorumluluk düzeyleri, çalışma kapsamında kullanılan ölçeklerin ölçtüğü niteliklerle sınırlı olup, bu düzeylerin başka faktörlerle ilişkilendirilmesi bu araştırmanın kapsamı dışında kalmaktadır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarların herhangi bir çıkara dayalı ilişkisi bulunmamaktadır.

ETİK ONAY/KATILIMCI ONAMI

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 22.12.2023 tarihinde etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

MADDİ DESTEK

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

YAZAR KATKILARI

Bu araştırma yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir. Araştırmayı, yüksek lisans öğrencisi olan araştırmacı ve danışman öğretim üyesi yürütmüştür.

KAYNAKÇA

- Akay, İ. (2018a). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarında yer alan kök değerler. *Electronic Turkish Studies*, 13(28).
- Akay, A. (2018). Edebi eserlerin çocukların sosyal ve duygusal gelişimindeki etkisi. *Eğitim ve Gelişim Araştırmaları Dergisi*, 12(4), 45-62.
- Aktaş, A., & Şahin, M. (2018). Narsisistik özellik, öz-şefkat ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 362-374.
- Almerico, G. M. (2014). Building Character through Literacy with Children's Literature. *Research in Higher Education Journal*, 26, 1-13.
- Aytan, T., Çalıcı, M. A., & Erdem, A. (2016). Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metin kahramanlarının rol model olma durumları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2), 634-652. <https://doi.org/10.21733/ibad.435151>
- Bekman, M. (2022). Halkla ilişkiler uygulamalarında nicel araştırma yöntemi: ilişkisel tarama modeli. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 238-258. <https://doi.org/10.54707/meric.1143322>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri.
- Cecchini, J. A., Montero, J., Alonso, A., Izquierdo, M., & Contreras, O. (2007). Effects of personal and social responsibility on fair play in sports and self-control in school-aged youths. *European Journal of sport science*, 7(4), 203-211. <https://doi.org/10.1080/17461390701718497>
- Ceran, D. (2015). Çocuklara rol model olması bakımından millî mücadele kahramanları ve edebî eserlere yansımaları: "kurtuluşun kahramanları" kitap dizisi örneği. *Tarih Okulu Dergisi*, 24, 135-157.
- Coşkun, M., Çalışkan, H., & Terzi, T. (2023). Ortaokul öğrencilerinin bireysel ve sosyal sorumluluk düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Social Science Research*, 12(1), 48-59.
- Çakmak, G. (2007). Oluşturmacı Kurama Dayalı Öğrenme Etkinliklerinin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Demokrasi Serüveni" ünitesindeki Değerleri Kazandırma Bakımından Etkililiği (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Egan, S. J., Rees, C. S., Delalande, J., Greene, D., Fitzallen, G., Brown, S., ... & Finlay-Jones, A. (2022). A review of self-compassion as an active ingredient in the prevention and treatment of anxiety and depression in young people. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 1-19.
- Elkatmış, V., & Kayman, F. (2023). Çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan engelli hayvan karakterlere ilişkin öğrenci görüşleri. *International Journal of Language Academy*, 11(2), 331-344. DOI : 10.29228/ijla.70035

- Ercan, B. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinin sosyal sorumluluk anlayış ve uygulamaları Antalya örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Erol, T., & Kaya, M. (2022). Edebî eserlerdeki kahramanları rol-model alma ölçeğinin geliştirilmesi. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 348-364. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1221583>
- Eryılmaz, Ö. ve Deveci H. (2019). Ortaokul öğrencilerine yönelik sosyal sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 751-792. <https://doi.org/10.29299/kefad.2019.20.02.008>
- Hastaoğlu, F., & Çelik, P. (2023). Düzenli kitap okuma aktivitesinin yaşlıların mental sağlığı üzerine etkisi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 16(1), 9-15. <https://doi.org/10.46414/yasad.1271741>
- Inderawati, R. (2013). The application of literature for all and literature across curriculum concept by responding literary works to the enlightenment of character education in Indonesia context. *Journal of Teaching and Education*, 2(1), 13-24.
- Karaca, M. (2020). Ortaokul öğrencilerinin rol model alma algıları ile fen bilimlerine yönelik özdüzenlemeleri arasındaki ilişki (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Karaca, Ş. (2019). Bireysel sosyal sorumluluğun bilinçli tüketim davranışı üzerindeki etkisini incelemeye yönelik bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 147-172. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.439642>
- Kaya, M. & Aydın, E. (2023). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki karakterleri rol-model alma durumlarının incelenmesi. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 31-40. <https://doi.org/10.47479/ihead.1314932>
- Kılıç, S. (2013). Örneklemeye yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6. <https://doi.org/10.5455/jmood.20130325011730>
- Koc, K., & Buzzelli, C. A. (2004). The moral of the story is... Using children's literature in moral education. *YC Young Children*, 59(1), 92.
- Koç, A. (2020). İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin maddi değer algıları ile sosyal sorumluluk algıları arasındaki ilişki. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 759-792. <https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.780419>
- Küçükbiş, H. (2016). Rol model alma davranışlarının ve fiziksel aktivite tutumlarının ders seçimleri üzerine etkisi. (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Lathren, C. R., Rao, S. S., Park, J., & Bluth, K. (2021). Self-compassion and current close interpersonal relationships: A scoping literature review. *Mindfulness*, 12, 1078-1093. <https://doi.org/10.1080/15298868.2014.946958>
- Lines, G. (2001a). Villains, fools or heroes? Sports stars as role models for young people. *Leisure studies*, 20(4), 285-303. <https://doi.org/10.1080/02614360110094661>

- Lines, D. (2001). The influence of role models in literature on young readers: A developmental perspective. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(2), 137-150.
- MacBeth, A., & Gumley, A. (2012). Exploring compassion: A meta-analysis of the association between self-compassion and psychopathology. *Clinical psychology review*, 32(6), 545-552. DOI: 10.1016/j.cpr.2012.06.003
- MacCallum, J., & Beltman, S. (2002). Role models for young people: What makes an effective role model?. *Youth Studies Australia*, 21(3), 9-13.
- Mcardle, S., & Byrt, R. (2001). Fiction, poetry and mental health: expressive and therapeutic uses of literature. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 8(6), 517-524. <https://doi.org/10.1046/j.1351-0126.2001.00428.x>
- Mills, S. J., Pankake, A., & Schall, J. (2010). Children's books as a source of influence on gender role development: Analysis of female characters using Jung's four archetypes.
- Moir, L. (2001). What do we mean by corporate social responsibility?. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 1(2), 16-22. <https://doi.org/10.1108/EUM0000000005486>
- Muassomah, M., Abdullah, I., Istiadah, I., Mujahidin, A., Masnawi, N., & Sohrah, S. (2020). Believe in literature: character education for Indonesia's youth. *Universal Journal of Educational Research*, 8(6), 2223-2231. DOI:10.13189/ujer.2020.080605
- Neff, K. (2003). Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Self and identity*, 2(2), 85-101. <https://doi.org/10.1080/15298860309032>
- Neff, K. D. (2011). Self-compassion, self-esteem, and well-being. *Social and personality psychology compass*, 5(1), 1-12. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2010.00330.x>
- Neff, K. D., Kirkpatrick, K. L., & Rude, S. S. (2007). Self-compassion and adaptive psychological functioning. *Journal of research in personality*, 41(1), 139-154. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2006.03.004>
- Özkan, Y., Akgül Gök, F., Kocaoğlu, F., Taşkiran, H., Özdemir, P., & Muslu Köse, S. (2015). Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal sorumluluk düzeylerinin belirlenmesi. *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 89-108.
- Pleiss, M. K., & Feldhusen, J. F. (1995). Mentors, role models, and heroes in the lives of gifted children. *Educational psychologist*, 30(3), 159-169.
- Polat, R. (2012). 12-14 yaş grubu öğrencilerinin kahraman algılarının incelenmesi: Sincan ilçesi örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Remzi, C. A. N., Türkyılmaz, M., & Karadeniz, A. (2010). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21.

- Shi, X., Zhang, W., Chen, X., & Zhu, Y. (2024). Longitudinal Relations among Self-Compassion, Self-Esteem, and Depressive Symptoms in College Students: Disentangling the Within-Person Process from Stable Between-Person Differences. *Journal of Youth and Adolescence*, 1-16. DOI: 10.1007/s10964-024-02069-5
- Sun, X., Chan, D. W., & Chan, L. K. (2016). Self-compassion and psychological well-being among adolescents in Hong Kong: Exploring gender differences. *Personality and Individual Differences*, 101, 288-292. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.06.011>
- Taylı, A. (2014). Sosyal sorumluluğun ilişkili olduğu yaşam değerleri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (42).
- Trainer, T., "Social responsibility: the most important, and neglected problem of all?" *International Journal of Social Economics*, 32 (8), 2005, pp.682-703. DOI:10.1108/03068290510608200
- Uyanık, N., & Çevik, Ö. (2020). Öz-şefkat gelişiminde bilişsel formülasyonun rolü. *International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences*, 2(2), 660-674. <https://doi.org/10.35452/caless.2020.35>
- Wasylyshyn, K. M., & Masterpasqua, F. (2018). Developing self-compassion in leadership development coaching: A practice model and case study analysis. *International Coaching Psychology Review*, 13(1), 21-34.
- Widyahening, E. T., & Wardhani, N. E. (2016). Literary works and character education. *International journal of language and literature*, 4(1), 176-180. <https://doi.org/10.15640/ijll.v4n1a20>
- Wray-Lake, L., Syvertsen, A. K., & Flanagan, C. A. (2016). Developmental change in social responsibility during adolescence: An Ecological perspective. *Developmental psychology*, 52(1), 130. DOI: 10.1037/dev0000067
- Xavier, A., Pinto-Gouveia, J., & Cunha, M. (2016). The protective role of self-compassion on risk factors for non-suicidal self-injury in adolescence. *School Mental Health*, 8, 476-485. doi:10.1016/S0191-8869(02)00077-6.
- Xiong, Z., Liu, C., Song, M., & Ma, X. (2024). The Relationship between Maladaptive Perfectionism and Anxiety in First-Year Undergraduate Students: A Moderated Mediation Model. *Behavioral Sciences*, 14(8), 628. DOI: 10.3390/bs14080628
- Yates, J. (2020). Literature and racial social sensitivity at a rural two-year community college. <https://hdl.handle.net/11244/324310>
- Yavuz, M. (2021). Yaşar Kemal'in öykülerinde değerler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 439-451. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1036566>
- Yavuz, R. (2021). Çocuk edebiyatında rol modellerin sosyal sorumluluk ve değer eğitime etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(2), 33-47.
- Yıldırım, M., & Sarı, T. (2018). Öz-şefkat ölçeği kısa formu'nun Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim*

Fakültesi Dergisi, 18(4), 2502-2517.
<https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018.18.41844-452171>

Yıldız, N., & Keskin, H. (2016). Ergenlik dönemindeki öğrencilerin dijital ve matbu okumaya karşı tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 344-361.
<https://doi.org/10.17860/efd.82485>

Yılmaz, S. (2023). Ortaokul öğrencilerinin sosyal sorumluluk düzeyinin incelenmesi. *International Review of Migration and Refugee Studies*, 4(1), 14-24.

Zorlu, G., Öneren, M., & Çiftçi, G. E. (2019, November). Çalışanların kitap okuma alışkanlıkları ile duygusal zekâ arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma [A research on the relationship between employees' reading habits and emotional intelligence]. In 4th International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress, 29, (30).